

GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT

NUMMER 3 | MAJ/JUNI 2008

SKILLINGSVISER FRA AMAGER

FORSIDEILLUSTRATION:

En lirekassemand på besøg i Søvang Allé, Kastrup.

Foto: Viggo Iversen, ca. 1960

KILDER:

Dansk Folkemindesamling

Inger Kjær Jansen: Til Ullerup. 1994

DR program 1: Kulturkontoret den 1.2.2008 om Lejlighedssange

ISSN 1397-5412

Tidsskriftet "Glemmer du" er udgivet af:

© Tårnby Kommunebiblioteker, Stads- og lokalarkivet.

Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen

Layout: Anne Petersen

SKILLINGSVISER FRA AMAGER

Det er sangens år, og det blev blandt andet markeret her i Tårnby med en sangaften på Hovedbiblioteket den 9. april.

Repertoiret var kendte sange om Amager, samt gamle skillingsviser, der skildrer begivenheder her fra øen. Dette nummer af Glemmer Du handler specielt om skillingsviserne fra Amager.

SKILLINGSVISENS HISTORIE

De ældst bevarede danske skillingsviser er fra 1530, men selve begrebet dukker først op i 1795, og skyldes prisen på de små tryk. De blev solgt på gaderne af såkaldte visekællinger eller børn og kostede et par skillinger. I 1805 blev det forbudt at sælge disse viser på gader og stræder. Hvis man overtrådte forbuddet, blev man straffet med 8 dage på vand og brød. Men salgsmetoden fortsatte alligevel i mange år fremover.

Visernes emner kunne være aktuelle nyheder om mord og andre forbrydelser og katastrofer. Det kunne også være genoptryk af ældre viser, der stadig var populære eller litterære viser skrevet af sam-

tidens digtere.

En kendt udgiver af skillingsviser er Julius Strandberg, der levede fra 1834-1903. Han var den første, der etablerede en egentlig viseindustri. Mellem 1870 og 1890 solgte han en halv million skillingsviser via forhandlere, annoncer og markedsangere. Hans viser betegnes som forgængere for sensationspressen, da de indeholdt fortællinger, der vakte folks forargelse, medynk eller latter.

Skillingsviserne var almindelige indtil Første Verdenskrig, hvorefter de afløstes af sangpostkort med tidens slagere og revyviser. De sidste sangpostkort blev trykt i 1956.

Dansk Folkemindesamling har en stor samling af skillingsviser, og flere af dem kan søges i en database på www.dafos.dk

WISE OM BARNEMORDET OG DET BRÆNDTE BARN PÅ AMAGER

Udgivet af Julius Strandbergs Forlag 1890-1900

I St. Magleby på Amager kom Bothilde Nilsson i tjeneste som husholderske hos den velhavende gårdmand Isbrand Jansen, Løvegården, der var enkemand. Mellem Isbrand Jansen og Bothilde udspandt der sig et kærlighedsforhold, og Bothilde blev gravid. Det kunne alle se, men pludselig var Bothilde slank igen, og folk i byen begyndte at hviske om det i krogene. Et postbud hørte om det og meddelte det til betjent Rasmussen i Kasstrup. Rasmussen forhørte sig hos pigerne i St. Magleby, og det førte til, at Bothilde

blev arresteret. Birkedommer Øllgård tog energisk fat på sagen, og Bothilde tilstod, at en svensk karl var barnefaderen, og at hun havde kvalt barnet og senere brændt liget under vaskekedlen. Karlen nægtede at være faderen, da mange andre havde haft med Bothilde at gøre, og navnlig da hendes husbond Isbrand Jansen. En forhenværende betjent Kundby fra St. Magleby meldte sig som vidne og erklærede, at han en dag ved sin ankomst til Isbrand Jansens gård havde mærket en modbydelig kødlugt, og havde truffet Isbrand og Bothilde i vaskehuset. Nu fremstod tillige en løsladt kvindelig fange Marie Poulsen, der havde delt celle med Bothilde. Marie havde forsøgt sig med

pengeafpresning mod gård-
ejeren, da Bothilde i arresten
havde betroet hende, at Is-
brand var faderen, og at han
havde brændt barnet.

Så blev Isbrand Jansen an-
holdt, men han sad fængslet i
3 måneder uden at bekende. I
indledningen til skillingsvisen
står bl.a. følgende:

*Til sidst blev pinen ham for hård:
han forlangte sig fremstillet for
birke-dommeren til hvem han sagde:
"Jeg giver fortabt, hr. birke-dom-
mer, det er mig som har brændt
barnet."*

*Nu ved man, at den beklagelige
gerning er udført af ham. Men
derfor er han ingen morder, det er
kun et afsjælet lig, han har skaffet
ud af verden for at dække sig, og
hans straf kan derfor ikke blive
en morders.*

Bothilde havde altså født
sit barn og kvalt det, og da
Jansen kom hjem, kaldte hun
på ham og betroede ham for-
brydelsen. Han tog barnet,
formandede hende til at holde
ham udenfor sagen, og hvis
det blev opdaget, skulle han
nok hjælpe hende økonomisk
efter straffens udlob. Derefter
brændte han næste morgen
kl. 5 liget, som var indsvøbt i
et lagen. Ethvert spor af bar-

net var forsvundet. Derimod
havde gårdmanden såvidt
vides ikke været enig med
Bothilde om, at barnet skulle
dræbes. Tværtimod ønskede
han at Bothilde skulle flytte
til København og lade barnet
adoptere af fremmede.

Forfatteren konkludere til
sidst:

*Det er en højst sørgelig sag for Is-
brand Jansen og hans haderlige
familie; men Bothilde er en morder-
ske og løsgtig kvinde som næppe
fortjener medlidenhed.*

Visen tager tydeligt stilling til
fordel for gårdmanden. Det
har sikkert heller ikke gjort
synet på Bothilde bedre, at
hun var svensk af fødsel.

To betjente fra Kastrup, Peter Andersen, kaldt for
"den sorte" og Hans Andersen kaldt for "den røde",
hygger sig på Kastruplund.
Foto: Carl Flensburg, ca. 1900.

Her et et par af versene.

Melodien er: *Amanda sad med en krans i håret*

Hun fødte barnet og straks det kvalte
først så hun gårdmanden det fortalte
Da blev han bange:" Kom med dets lig
da skal jeg snart for spot os fri"

Så brændte han det en tidlig morgen
og troede gerningen hel forborgen
Men snart det rygtedes vidt og bredt
og over øen det blev udsprede

Nu sidder gårdmanden i sit fængsel
og sukker dybt i sin frihedslængsel
Den skønne sommer den dyre skat
tilbringer han i et fængsels nat

Beklag ham, at det var ej hans vilje
at bringe skam over sin familie
Kun onde hjerter kan juble her
men hun med rette nu straffen bær.

NY VISE OG BERETNING OM SVEND PETERSEN OG DE MISHANDLEDE PIGER PÅ AMAGER
Udgivet af Theodor Wiegell, København 1884

De mishandlede piger på Amager.

Denne begivenhed blev gengivet i 5 forskellige samtidige skillingsviser, så det var en hændelse der vakte opsigt. En nedenfor nævnt brand samme sted var også genstand for en omtale i en vise nogle år tidligere. Begivenheden fandt sted i 1884, og i visen bliver et par tjenestepiger taget i forsvar og betragtet som ofre i modsætning til o-
venstående vise.

Sagen startede med, at gårdmand Svend Pedersen i Sundbyvester beskyldte et par tjenestepiger for at have stjålet sin datters guldarmbånd. Pigerne blev fængslet og siden frifundet, og dernæst mishandlet af gårdmanden. Til gengæld blev gårdejer Svend Pedersen arresteret igen efter, at han i nogen tid var sat på fri fod mod kaution. Pigerne blev indlagt på hospitalet p.g.a. Svend Pedersens mishandling af dem. Den ene af pigerne var gravid, men var blevet sparket så meget i maven af Svend Pedersen, at fosteret var dødt.

I indledningen til visen står følgende:
Den skammelige behandling af tyendet som senest blev bekendt ved mishandlingen af de to piger er således endt. Hvad der har været årsag til Svend Petersens fængsling er en erklæring fra distriktstagen på amtsgehuset. I en meget lidende tilstand måtte hun føres hjem efter forhøret Svend Petersens søn har vidnet til fordel for faderen, men alle andre vidneudsagn går i modsat retning. Birke-dommer Dahlerup behandler sagen.

I en anden skillingsvise om begivenheden står følgende i omtalen af visen:

Kun skal vi bringe i erindring, at der i hans gård i Sunbyvester ofte har fundet større eller mindre brande sted, og at engang flere af hans karle nær var indebrandede begrundet på, at de før ildens udbrud vare blevet voldelig overfaldet og næsten myrdet i deres senge. Hvem gerningsmanden var er til dato ikke opdaget. En svensk karl sad længe arresteret som mistænkt, men benægtede standhaftig at være den skyldige og måtte til sidst frigives. Det er at håbe nærværende sag må give anledning til en ny undersøgelse, det kunne jo være muligt, at gerningsmanden nu er lettere at finde..

SKILLINGSVISER FRA AMAGER

Her er et par vers fra visen. Melodien er: *Min kære lille søster*- fra *En søndag på Amager*

Tænk på den store brøde
de uforskyldt blev tyvttet for
Tænk på den usle føde
de mange slag og sår
Den som kan øve sådan død
Og mildnes ej ved kvindens
gråd
hans hjerte er forhærdet
Til kamp mod syndens bråd

Bag fængslets tykke mure
i sikkerhed Svend Peter er
Ej mer man ser ham lure
om karl og pige kjær
I ensomhed af hver forladt
han sidder i den mørke nat
Og ingen trøst han finder
thi væk er hjertets skat.

Gården Skansen i Ullerup, hvor brylluppet for Ellen og Jens blev holdt.
Foto: ca. 1910

ELLENS BRYLLUP

Julius Strandberg udgav denne skillingsvise i 1854. Festen blev i følge den lokale overlevering holdt på Skansen i Ullerup. Visen var trykt i en gammel sangbog, som blev opbevaret gennem mange år på gården. Selvom nogle af personerne optræder med opdigtede navne, er det lykkedes med hjælp af bl.a. kirkebøgerne at finde frem til de personer, der er nævnt i visen. Brudgommen var tjenestekarl Jens Hansen Kragelund, der tjente på Skansen. Han var 48 år, hans brud var Ane Cathrine Andersdatter der var fattiglem og boede på Gammel Skolegård i Ullerup. De blev viet i Tårnby kirke den 14.12. 1854. Jens var fra Kragelund i Jylland og Ane fra Sjølland. Ægteskabet blev sandsynligvis ikke lykkeligt, for Jens begik selvmord 4 år senere. Ane døde på fattighuset i Tårnby 72 år gammel i 1878. Sangen er i øvrigt indsungen af en sønderjyde, der havde lært sangen af sin mor og den kan høres på nettet.

Her følger et par vers i uddrag:
Melodi: *Hvis jeg var kejser i aften*
eller *Hurlumbejen ved Køge*

Der var nu mange ting kogte og rå
kraftsuppe lavet på skanker
Klaus holdt da mest af ved skænken at stå
indtil han selv lå for anker
Jens havde bryllup Jens Hansen og så
Ellen og derfor mon gildet nu stå
Det var et gilde og det må man tro
rigtigt et Amagergilde

Men som man sidder og spiser i ro
savner Jens Hansen sin kone
Hej hvor er Ellen hvad skal man vel tro
borte er også Mads Krone
Det var da græsseligt, selskabet kom
ganske i oprør og stuen blev tom
Det var et gilde og det må man tro
rigtigt et Amagergilde

Nu blev der gættet og snakket og talt
om den velsignede kone
Fanden har fingeren med overalt
en havde set hende drone
Godt var det, at der slet inte var vand
ude i stalden i gårdskarlens spand
Det var et gilde og det må man tro
rigtigt et Amagergilde

Brudgommen bandte og vendte
sin skrå
Ak, men hvortil nytter banden
Søgt blev der også i skjuleste vrå
Jens mistede næsten forstanden
Nu var kun loen tilbage men da
kommer Mads Drone og Ellen
derfra
De havde gemt sig for løjer – nu ja
det var jo Amagergilde

Bleg griber brudgommen Ellen
ved arm
iler med hende til stuen
Gæsterne stirrer, han nyser, er harm
Håret rejser sig med gruen
Jens greb en kniv, hvoraf saucen
end flød
jager den dybt i- et ottepundsbrød
råber: ”Min snut hvorfor spiser du ej
sig hvorfor har vi da gilde”

Afslutningsvis løfter forfatteren
pegefingeren, og formaner
kvinderne til at være tro mod
deres mænd. Det er ikke altid
kniven rammer brodet!

ROVMORDET I ULLERUP

I 1903 blev der begået et mord i Ullerup, der fik den lille landsby på forsiden af aviserne. Der blev skrevet en skillingsvise om den dramatiske begivenhed. Den myrdede var Anders Hansen Barsebæk, der netop var født i Barsebæk i Sverige. Han kom som voksen til Amager og blev gift med tjenestepigen Birthe Hansen fra St. Magleby, der ligeledes havde svenske rødder. Anders blev i stand til at købe flere mindre ejendomme i Ullerup, som han i 1896 solgte til sin svigeson Peter Madsen mod, at han og konen kunne bo på aftægt. Men Anders var drikfældig, og på mordtidspunktet var han blevet smidt ud af stuehuset på Frieslandsvej

og boede alene i et lille annek. Han havde på mord-aftenen været ude at ture og har sandsynligvis prælet med at have penge på kistebunden. Morderen var brudt ind i huset, havde myrdet Anders og stjålet penge. Der blev rejst tiltale mod en tjenestekarl fra Strandgården, i skillingsvisen blev han kaldt "Den visne tulipan", men i Ullerup kendt som "Spåmanden". Den sigtede blev imidlertid frifundet, og istedet blev hans svoger arresteret og dømt for mordet.

Skillingsvisen fortæller ikke sandheden om Anders familiemæssige forhold, men fremhæver istedet den sørgende enke, der ikke eksisterede i virkeligheden..

Her er et par vers:

Melodi: *Nattens dæmrende tåge*

Forfatter: **I. Petersen**

Tungt er dog at høre
om denne rædselsdåd
må man lukke sit øre
øjet fyldes med gråd
sorgen nu kom tilstede
hos de gamle to
hvor lykke der var og glæde
sorgen har taget bo

Ind en morder sig listed
sent ved nattetid
op han dragkisten vristed
med et jern og kniv
styrtet med kraft og vælde
sig over manden bed
døden sig hurtigt meldte
og han hviler i fred

Morgenen derpå man finder
gamlingen kvalt og dræbt
død og med blege kinder
hen på slagbænken slæbt.
ingen har hørt hans klage
ingen har hørt hans nød
konen nu er tilbage
sidder med sorg i skød.

Kurt Henriksen fra Jansens Minde i Ullerup malder en mere rolig ko end Bøjers.
Foto: ca. 1950

BØJERS KO

Episoden foregik i 1890 og inspirerede Chr. Petersen til et revynummer på Røde Kros Teater.

En bisset ko var sluppet væk fra sin ejermand, gårdejer Bøjer fra Hallings gård ved Englandsvej. Trods mange forsøg fra behjertede amagerbønder lykkedes det først efter nogle dage for gårdmand Edvard Gjertsen fra St. Maglebygård at få kæl på koen.

Både børn og voksne kunne sangen, så når man siden hen kom til gilde på Amager, blev visen ofte sunget.

I dette slutvers får koen sin betkomst.

Melodi: *Skærsliberisvisen*

Til Store Magleby var 'et rygted om al den skræk og den malor Edvard Gjertsen dog ikke frygted'

Nej tværtimod hans fingre klør.
En skønne dag da ser han raden
den styrer mod ham lige lukt.
Se derved fik den også skaden
Et glimt, et knald og den var skudt.

Og der blev glæde
Og fryd og gammen
Alle strømmede de sammen
endte var al skræk og nød

Gulerodens klagesang
Mel: *Åh Amagerland*
Fra revyen Luftfart og gulerødder 1948
Forfatter: Herman Ribber

Tænk jer på Amagers dejlige ø
hele den gamle kultur skal nu dø
På alle enge og agre omtrent
vokser bare cement
Gård efter gård blev lagt øde og tom
og på dens marker en startbane kom
Folkene joges fra hjemstavnen ud
på lufthavnens bud
*/:Åh Amagerland, ved den bølgende strand,
Ser du ber vil jeg leve, så længe jeg kan,
Åh! Amagerland!/:*

Ja nu fra Samsø og Lolland og Fyn
man gulerødderne henter til byen
Mens de til lufthavn udlægger min ø
Åh, jeg går i frø
Kan de for pokker da slet ikke se
det er en vanvittig tosset ide
Vågn op til kamp nu hver Amagermand
red Amagerland
Åh Amagerland...

PÅ FAMILIETUR I TÅRNBY! - Et spil med lokalhistorie på den sjove måde

Fra søndag den 1. juni

Stads- og lokalarkivet arrangerer i anledning af historiens dag en tur med spændende opgaver i 1940'ernes Kastrup og Tårnby. Anna er født i et hus i Tårnby og går på Tårnby skole. Hun fører dig rundt i datidens landsby. August er født på Nordmarksvej og går på Kastrup skole. Han fortæller ligeledes om sin hverdag, - følg i hans fodspor. Begge historiske ture er ledsaget af spørgsmål, som familien i fællesskab kan løse.

Turene kan enten downloades på ipod eller mp3 fra bibliotekets hjemmeside. Man kan også downloade tekst-hæftet eller afhente det på Hovedbiblioteket fra lørdag 31. maj. Klik ind på bibliotekets hjemmeside og find ud af hvordan du gør...

HENVENDELSE & ÅBNINGSTIDER

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til Stads- og lokalarkivet.

VI HAR ÅBENT

Mandag	12.00 - 19.00
Tirsdag	12.00 - 16.00
Fredag	12.00 - 17.00

STADS- OG LOKALARKIVET HAR DESUDEN Udstillinger på:

Kastrupgårdssamlingen
"MIDT PÅ AMAGER" & "KASTRUPGLAS"
Tirsdag til søndag 14.00-17.00
Onsdag tillige 14.00-20.00

Plyssens Amager Strandvej 350:
PERMANENTE OG
SKIFTENDE Udstillinger
Lørdag og søndag 13.00-16.00

Stads- og lokalarkivet

TÅRNBY KOMMUNEBIBLIOTEKER
Kamillevej 10 . Tlf.: 32 46 05 45
taarnbybib.dk